

8. Tétel

Mikszáth Kálmán (1847-1910)

Életrajza: Mikszáth Kálmán a mai Szlovákia területéhez tartozó Szklabonyában (később Mikszáth Kálmán tiszteletére Mikszáthfalva) született, egy kismemesi családban.

Édesapja Mikszáth János jómódú kismemes, édesanyja Veres Mária. 1866-1869-ig jogot tanult a budapesti egyetemen, bár diplomát nem szerzett belőle. Megpróbálkozott az újságírással is, számos magyar újság, köztük a Pesti Hírlap is közölte cikkeit.

Korai novellái alapjául a parasztok, iparosok élete szolgált, melyek demonstrálták Mikszáth Kálmán hozzáértését a ravaszkodó, humoros anekdotákhoz, melyek megmutatkoznak a későbbi sokkal népszerűbb műveiben is.

Számos novellája társadalmi kommentárt és szatírákat tartalmazott, és az élete vége felé egyre inkább kritikus hangvétellel fordult az arisztokrácia és a kivetett terhek ellen.

Theodore Rooseveltt annyira élvezte a Szent Péter esernyője című regényét, hogy az 1910-es európai körútja alatt elment meglátogatni Mikszáth Kálmánt, hogy kifejezze csodálatát.

1873. július 13.-án feleségül vette Mauks Ilona Máriát, majd 1878-ban elváltak. 1882-ben ismét elvette volt feleségét, mely házasságból három gyermek született.

1887-től élete végéig országgyűlési képviselő volt, előbb az erdélyi Illyefalva, majd Fogaras, végül pedig Máramarossziget mandátumával.

1896-ban a budapesti újságírók egyesületének elnökévé választották, melynek tisztségéről 1899-ben lemondott.

Tagja volt a Petőfi Társaságnak, a Kisfaludy Társaságnak, a Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság Igazgatóságának, a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság Igazgatóságának, valamint 1889 tavaszától a Magyar Tudományos Akadémia levelező, és tiszteletbeli tagja volt.

Mikszáth Kálmán - Az a fekete folt (elemzés)

"Az a fekete folt" novella elbeszélésmódjára jellemző a drámaiasság, a sok kihagyás miatt a balladákkal rokon. A történet valahol a Felvidéken játszódik, a szabadságharc után körülbelül egy hét alatt zajlanak az események. A hosszúra nyúlt bevezetésből részletesen megismerjük a körülményeket: a helyszín szinte idilli (fehér fal, piros tető, füstölgő kémény, tulipánok...). Olej életében a legfőbb érték a juhai. **A mű szerkezete: expozícióval indul, itt megismerjük a helyszínt, a szereplőket és a bacsa élettörténetét.**

Olej: a falubeliek az erdők vadállatának hívják, mert nem sírt a felesége temetésén. Mikszáth kívülről láttatja Olejt, **E/3-ban ír** róla és a lelki vívódásairól. Nincs belső monológ a műben.

Olej nem panaszkodik. Az üresség, a kiüresedés jelzi mély fájdalmát. Boris temetése után minden más, üres számára. 16 év után is a felesége hangját hallja a szélben. Ő az egyetlen szereplő, akinek részletesen foglalkozik a lelkivilágával.. A legfontosabb érték számára a nyáj, melynek a leírása szinte mesei.

Olej olyan, mint egy uralkodó, mikor szemlét tart, egyenként ismeri mindegyiket, s mi is előbb ismerjük meg a nyáját, mint a lányát, Anikát. Az ő neve is egy bárány kapcsán merül fel először, s így tudjuk meg, hogy Olej felesége halott. Olej három urat ismer el: Istent, a Taláry herceget és a tekintetes vármegyét. A pénz soha nem érdekelte. Még a háborúba sem megy el a nyáj miatt. Amikor a mulandóságról töpreng, nem Anika elvesztését hiányolja, hanem a nyájért.

Anika: mérhetetlenül naiv. „Anikát ugyan nem sokkal szerette jobban, mint kedvenc bárányát.” a vacsoránál nem számít, hogy jut-e valami neki, az asztalhoz sem ült le. Olej sajnálja, hogy nem fiúnak született, mert akkor juhász lehetett volna. Anika sok utalást tesz arra vonatkozólag, hogy a herceg csábítja: mezei virágnak szólítja, könyörög, hogy megcsókolhassa. Olej sokáig nem fogja fel a dolgot, csak a harmadik napon.

A műben a fő ellentét Olej és a herceg között található. A Taláry herceg tiszteletlen Olejjel szemben, nem emel kalapot, be sem mutatkozik, és juhásznak nevezi Olejt. Nyíltan udvarol Anikának, lekezelően bánik mindenkivel, feljebbvalónak érzi magát. Nem ismeri az alapvető tisztességet, rangban Olej felett áll, de erkölcsileg és fizikailag nem. Gyakorlatilag meg akarja venni Anikát.

Olej ezzel szemben megadja a tiszteltet, talpig becsületes, egészen az alkuig. Mint bacsa hűséges szolgája a hercegnek, de apaként nem a becsület tartja vissza az alkutól. Meg is fenyegeti a herceget, mint apa. Eddig a pontig jellemzőleg hajlíthatatlan, tiszta volt Olej. A herceg azonban felajánlja a brezinai aklot. Olej lelkében küzdeni kezd az önvád és a kísértés. Végül a tisztesség kerekedik felül, de egy percig meginog, s utal arra, hogy tudtán kívül kellett volna elvinnie Anikát.

A történetek után gyötörni kezdi a bűntudat, hatalmas változás, a lelke nem bírja elviselni a becstelenség tudatát. Sír, ez a mélypont, eddig erős volt, most betegeskedik, félrebeszél. Nem tud szembenézni a tükörképével, vagyis a saját tetteivel, lelkiismeretével.

Még a természet is bűnét olvassa a fejére, ítélő erőnek tűnik. Hallja a felesége számon kérés hangját. A kolompolásban pedig „aklot cserélt becsületért” mondat visszhangzik.

A bonyodalom a herceg látogatásával kezdődik. A csúcspontot az alku jelenti. A befejezésben bontakozik ki a tragédia, látható a balladákra jellemző bűn-bűnhődés motívum, saját lelkiismerete bünteti meg a főhőst. A mardosó, szünni nem akaró önvádra utal, hogy a főhős cél nélkül elfut. Szégyene örökké kísérni fogja. Az akoltól fosztja meg magát, tehát a legsúlyosabb büntetést vonja magára.

Az epilógusban a következményt láthatjuk. Az akol helyén marad egy fekete folt. Ez a folt egy szégyenfolt Olej lelkén, mely soha el nem tűnik. Önmagára mért súlyos ítéletében annak a morális embernek a kétségbeesése nyilvánul meg, aki nem tud becstelen módon élni. Olej megcáfolja a népitéletet: kívülről ugyanannak látszik ugyan, de valójában érző lélek.

Mikszáth Kálmán - Bede Anna tartozása (elemzés)

Mikszáthnak ez a novellája A jó palócok című kötetben található.

A novella története: Bede Erzsiről szól, amint a bírakkal beszélget. A cselekmény rövid a tartalomhoz képest. Mindössze annyit ír le, hogy Bede Erzsí elmegy a bírákhoz, azok jóváhagyják a büntetést, amit a testvére szabtak ki, és el akarják vitétni. Ekkor mondja el, hogy ő nem Anna, csak ő jött el letölteni a kiszabott büntetést, mivel a testvére egy hete meghalt. A bírának megesik rajta a szíve, és azt hazudják neki, hogy rossz levelet kézbesítettek.

Az elbeszélő kívülről látja az eseményeket, E/3 személyben mesél. Realista jellegzetességek figyelhetők meg, hiszen részletesen leírja a termet, ahol a bírák tartózkodnak, utal az időjárásra, habár a történetet a négy fal közé szorítja, sőt zsugorítja ezt a teret:

"a köd nekinehezdedt az idomtalan épületnek, s szinte összéb szorítja annak falait".

A terem nyirkos, egy kályhával fűtött. Odakint tél van, jégvirág van az ablakon, Részletesen leírja a teremben lévő illatokat, ami nem hatnak túlságosan kellemesen, inkább egyfajta bűzt érez az olvasó.

A mű cselekménye: és hossza is rövid, viszont eléggé érzékelteti a bírák és az elnök érzéseit, képi elemekkel. Történhetne bármikor, de a kályha, a ködmön valószínűsíthető ott volt, a pálinka, a király és az országbíró képe a falon, és a lány öltözete a 19. század végére utalnak. A két főszereplő Bede Erzsí, és a bírák elnöke, akinek még a nevét sem tudjuk meg. A címben szereplő Bede Anna a cselekmény előtt Körülbelül egy héttel meghalt, neki viszont a szerelme nevét is megismerjük, aki miatt bűnbe esett, orgazdaság vétségével.

Bede Erzsí egy feltűnően széplány, akit anyja küldött el, hogy letöltsen testvére helyett a büntetést, s ebből látszik, mennyire őszinte, becsületes. Szerény lány, elpirul, mikor felolvassák a végzést, és alig mer arról beszélni, hogy ő nem is Bede Anna. Furcsa tulajdonsága, hogy az elején, mintha direkt ejtené le a kapcsolatot, és a végén próbálja győzködni a bírakat: tudta, hogy testvére mit tett, mégis azt mondja, gondoltak az ártatlanságára. A bírák naivnak és butának tartják, pedig lehet, hogy nem az, csak nem ismeri a törvényt.

Az elnök a mű elején a megszokott hideg, másokkal közömbös, kissé mogorva képét mutatja, a végére azonban, ahogy a terem, úgy ő is feloldódik, megenyhül a lánnyal szemben, kedves lesz hozzá, sőt meg is öleli. Egy sárga kendővel törölgeti állandóan izzadó homlokát, az elején csak kicsit izzad, nyugodt, talán fáradt. A lány megérkezésekor ugyanolyan közömbös, viszont mikor az azt mondja, hogy "a törvény törvény" egyszer csak mintha szédülne, zavarossá válik előtte a kép. Kapkodja a fejét, szétnéz a szobában, és ettől felélénkül, A három szó azonban folyamatosan visszhangzik fejében, próbálja másra terelni a figyelmét (kályha, időjárás), ám azok is mindig csak azt zúgják fülébe: "a törvény törvény". A mesélő kegyetlennek írja le, mikor a lány szépségét és ártatlan tekintetét figyelembe nem véve "helyeslést bólint a túlvilági hangnak".

Meglepődik viszont, és ekkor kezd enyhülni a szíve, amikor a lány elmondja, hogy ki is ő, és miért is van ott. Előre tör benne a jóság, az igazsághoz való hűség a törvénnyel szemben. Nem rest hazudni a lánynak, hiszen teljesen "elérzékenyül", mikor meghallja a lány hangját, hogy mennyire örül annak, hogy nem kell börtönbe mennie.

A bírák és a jegyző a mellékszereplők. Szerepük nagyon eltörpül. A mű elején a hangulat bemutatása a szerepük, a mű során pedig az, hogy ez a hangulat hogyan változik, oldódik. A mű legfontosabb és legnagyobb párbeszéde, amikor az elnök és a lány beszélgetnek. Nagy részét a lány mondja egyedül, néha vág bele az elnök. Ez a párbeszéd a mű fordulópontja, és ebben található meg a tartalom, A lány lelkesülve, majd sírva meséli a testvére történetét, amibe az elnök az izgatottsága miatt kérdezősköd bele.

A mű azt mutatja be, hogyan lehet néha eltekinteni a szigorú szabályoktól a fentebb való embereknek azért, hogy segíthessenek az egyszerűbb, néha butább, és valamely okból elesettebb embereken.